

УДК 338.2:338.43:338.435(1-22)

Вадим А. Ткачук

Національний університет біоресурсів і природокористування України
**ОБҐРУНТУВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ІНДИКАТОРІВ ЯКОСТІ ЖИТТЯ
СІЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ ЯК ДЕТЕРМІНАНТ ЙОГО РОЗВИТКУ**

В статті доповнено та уточнено визначення категорії «якості життя сільського населення»; виявлені структурні характеристики категорії «якість життя сільського населення»; обґрунтована система оцінки; ієрархічна система статистичних показників і часткових критеріїв оцінювання якості життя сільського населення регіону. Розроблений підхід розрахунку структурних (за п'ятьма підсистемами) і зведеного індексу якості життя сільського населення регіонів методом таксономії (багатовимірних просторів). Запропонована модель оцінювання зведеного індексу якості життя сільського населення регіонів на підставі агрегування розрахунків на 4-х рівнях дозволить обґрунтувати програму поліпшення / реструктуризації для певної підсистеми оцінювання якості життя сільського населення: підсистеми оцінки якості сільського населення, добробуту сільського населення, якості соціальної сфери села, якості екології сільської місцевості, природно-кліматичних умов сільської місцевості.

Ключові слова: індикатори якості життя, якість життя, сільське населення, зведений індекс якості життя, метод багатовимірних просторів.

Вадим А.Ткачук

Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины
**ОБОСНОВАНИЕ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИНДИКАТОРОВ КАЧЕСТВА ЖИЗНИ
СЕЛЬСКОГО НАСЕЛЕНИЯ КАК ДЕТЕРМИНАНТ ЕГО РАЗВИТИЯ**

В статье дополнено и уточнено определение категории "качества жизни сельского населения"; выявленные структурные характеристики категории "качество жизни сельского населения"; обоснованная система оценки; иерархическая система статистических показателей и частичных критериев оценивания качества жизни сельского населения региона. Разработанный подход расчета структурных (за пятью подсистемами) и возведенного индекса качества жизни сельского населения регионов методом таксономии (многомерных пространств).

Предложенная модель оценивания возведенного индекса качества жизни сельского населения регионов на основании агрегирования расчетов на 4-х уровнях позволит обосновать программу улучшения / реструктуризации для определенной подсистемы оценивания качества жизни сельского населения : подсистемы оценки качества сельского населения, благосостояния сельского населения, качества социальной сферы села, качества экологии сельской местности, природно-климатических условий сельской местности.

Ключевые слова: индикаторы качества жизни, качество жизни, сельское население, возведенный индекс качества жизни, метод многомерных пространств.

Vadym A. Ткачук

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine
**GROUND OF THE USE OF INDICATORS OF QUALITY OF LIFE OF RURAL
POPULATION AS DETERMINANT OF HIS DEVELOPMENT**

Determination of category of "quality of life of rural population" is complemented in the article and specified; the deduced structural descriptions of category are "quality of life of rural population"; reasonable system of estimation; hierarchical system of statistical indexes and

partial criteria of evaluation of quality of life of rural population of region. Worked out approach of calculation of structural (after five subsystems) and erected index of quality of life of rural population of regions by the method of taxonomy (multidimensional spaces).

The offered model of evaluation of the erected index of quality of life of rural population of regions on the basis of aggregating of calculations on 4th levels will allow to ground the program of improvement / of restructuring for the certain subsystem of evaluation of quality of life of rural population : subsystems of estimation of quality of rural population, welfare of rural population, quality of social sphere of village, quality of ecology of rural locality, natural and climatic terms of rural locality.

Keywords: *indicators of quality of life, quality of life, rural population, erected index of quality of life, method of multidimensional spaces.*

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями Економічний розвиток світових країн, включаючи Україну, визначається рівнем якості життя населення. Ефективність соціально-економічного розвитку держави може оцінюватись відповідно до економічних, політичних чи соціальних критеріїв. На Заході пріоритетним напрямом у дослідженні та вимірюванні ефективності суспільств є підхід, який базується на концепції якості життя [2, С. 7–45]. Формування нових економічних й соціальних відносин та радикальна зміна системи управління в країні вимагає розробки ефективного механізму управління якістю життя через формування та реалізацію дієвої соціально-економічної політики.

Особливо актуальні ці питання на місцевому та сільському рівнях, де забезпечення якості життя населення не завжди розглядаються системно та комплексно. Ефективна соціально-економічна політика передбачає в якості базису комплексну оцінку складових якості життя, оцінку факторів її зміни та використання сучасних методів при розробці концепції зростання якості життя населення. Проте на сьогодні не дослідженими на практичному рівні залишаються питання щодо реалізації цілей регіонального та місцевого управління.

Аналіз останніх публікацій по проблемі. Дослідженнями проблеми формування та підвищення якості життя населення займаються багато вітчизняних та закордонних науковців. Серед досліджень західних економістів і соціологів, що приділяли увагу проблемам якості життя окремих індивідів і суспільства в цілому, особливе місце займають праці Дж. Гелбрейта, А. Кемпбелла, Р. Інглхарта, Дж. Кейнса, С. Вітні, Ф.Конверса, В.Роджерса, А.Маслоу, С.Юханссона, Д. Фостера й деяких інших.

Серед українських науковців, які досліджують проблеми якості життя населення, можна виокремити Власюка О.С., Колота А.М., Корецьку С.О., Лібанову Е.М., Татаревську М.С., Теслюк Р.І, Узунова Ф.В., Швець І.Б. та інших. В їх роботах досліджуються окремі умови, що впливають на якість життя населення, її зв'язок із соціальним та економічним розвитком, рівнем життя населення, пропонуються розробки щодо побудови інтегрального показника для оцінки якості життя населення з врахуванням міжнародного досвіду.

Невирішені частини дослідження. Якість життя – ступінь задоволення матеріальних, культурних і духовних потреб людини. Якість життя визначається порівнянням фактичного рівня задоволення потреб із базовим. Такі процедури можна розділити на дві основні групи: засновані на суб'єктивній самооцінці; засновані на зовнішній об'єктивній оцінці.

Специфіка поняття якості життя полягає в тому, що воно включає в себе як об'єктивні, так і суб'єктивні критерії, що характеризують фізичний, психічний і соціальний добробут, сукупність яких становить здоров'я – інтегральний показник, який

містить функціональні критерії, симптоми, пов'язані з якимсь захворюванням, психічний стан (депресія, збудження, тривога, соціальна активність тощо) [3; 4, С.54-61]. Найважливішою особливістю сучасних підходів до вивчення якості життя є положення про те, що воно має дві сторони: об'єктивну, яка визначається нормативними та статистичними характеристиками, і суб'єктивну, яка пов'язана з тим, що потреби й інтереси конкретної людини індивідуальні і проявляються в його відчуттях і оцінках [5; 6].

Економічне зростання будь-якої країни пов'язане з технічним прогресом, який втілюється перш за все в інвестиції у людський капітал, що відповідним чином відображається у досягнутий рівень якості життя населення [7]. Сільське населення в нашій країні складає переважну більшість, тому від рівня якості його життя і залежить рівень розвитку країни в цілому [8; 9, С.15–18].

Мета статті – теоретичне обґрунтування використання індикаторів якості життя сільського населення у якості підходу щодо визначення детермінант його розвитку.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування Якість життя сільського населення можна визначити як сукупність умов економічного, морального, інтелектуального і соціального добробуту при досягненні ним ідентичності її параметрів основних видах діяльності і його потребам [10, С.107–111]. Саме це визначення ми припускаємо використовувати при розробці оціночних характеристик і показників, які визначають якість життя сільського населення, як однієї з соціальних груп, якій притаманний свій, специфічний рівень життя. Це ж визначення можна використовувати при трактуванні регіональних особливостей кількісних і якісних характеристик категорії «якість життя сільського населення».

Більшість вчених та практиків сходяться на виокремленні трьох основних типів індикаторів якості життя: об'єктивному, суб'єктивному і інтегральному [11, С.1–11].

Індикатори якості життя (ІЯЖ) населення відіграють важливу роль в процесі управління соціально-економічним розвитком. Об'єктивні ІЯЖ найпоширеніші. При такому підході якість життя визначають через параметри об'єктивних умов і процесів життєдіяльності. Однак сьогодні поки ще немає нормативно встановленої номенклатури показників якості життя і критеріїв їх оцінки.

Одним із важливих індикаторів якості життя населення є прожитковий мінімум – показник мінімального рівня споживання матеріальних благ та послуг, необхідних для збереження здоров'я і життєдіяльності людини. Національний розвиток прирівнювався до нарощування ВВП і збільшення питомого доходу. Цей показник в узагальненому вигляді характеризував стан і розвиток економіки і був основою соціально-економічної політики. За допомогою питомого ВВП оцінювався і рівень життя населення. До сьогодні показник ВВП використовується у міждержавних порівняннях. Зазначений підхід у вимірюванні добробуту суспільства нині критикується, оскільки у довготривалій перспективі зростання ВВП обмежується темпами зростання населення, тобто робочої сили [11, С.1–11].

Фахівці вважають, що при побудові інтегрального індикатора якості життя на результуючий абсолютне значення індикатора будуть впливати три основні чинники: вибір бази для порівняння; вибірка звітних статистичних показників, на базі яких повинен бути сформований інтегральний індикатор якості життя; вибір способу інтеграції окремих приватних характеристик в зведену характеристику якості життя (вид моделі, її постійні параметри).

Розглянемо докладніше етапи інтегральної оцінки якості життя.

1. *Вибір бази для порівняння.* При цьому обраний база порівняння повинна відповідати таким критеріям:

- Визначення якості життя як ступеня задоволення нормативних потреб людини;
- Оцінка ступеня відповідності досягнутих характеристик задоволення потреб людини до рівня його особистих домагань;
- Оцінка якості життя як ступеня досягнення найкращих (в рамках досліджуваних об'єктів і існуючих об'єктивних умов) характеристик умов життя;
- Оцінка ступеня відхилення поточних характеристик якості життя від відповідних характеристик року, обраного за базу для порівняння.

2. Вибірка звітних статистичних показників повинна бути репрезентативною, смисловий зміст включаються до вибірки показників має відповідати цільовому призначенню розв'язуваної задачі і відображати найбільш значущі аспекти життя.

3. Вибір способу інтеграції. Використовуються такі основні методи оцінки, які використовуються при розрахунку показника якості життя:

– *Методи нормування: рейтинговий метод (порядкове калібрування)* - найпростіший і широко застосовуваний метод, однак його використання призводить до спотворення підсумкової: надмірної диференціацією регіонів середньої групи зі схожими значеннями показника і недооцінкою поляризації крайніх значень; метод лінійного масштабування, що використовується при розрахунку індексу розвитку людського потенціалу; метод бальної оцінки на увазі, що фактичні показники якості життя оцінюються в балах щодо будь-яких ідеалів або стандартів, значення яких приймається за максимальний бал; метод оцінки якості життя населення регіону щодо групи регіонів, враховуючи мінімальні і максимальні значення регіональних показників [11, С.1–11].

– *методи агрегування: підсумовування індексів (балів) всіх індикаторів; обчислення середньоарифметичного значення всіх індикаторів, які беруться з рівним вагою, тобто визнається рівний пріоритет всіх компонентів якості життя; обчислення середньоарифметичного значення всіх індикаторів, враховуючи вагові коефіцієнти, значення яких визначають експерти.*

Існуючі підходи до оцінки якості життя за різними параметрами.

1 варіант. Оцінка індексу розвитку людського потенціалу (ІРЛП) - розроблений ПРООН, визначається за трьома параметрами: тривалість життя, рівень освіти і величина ВВП на душу населення [12, С.5].

2 варіант. Комісія ЮНЕСКО з народонаселення і якості життя включає в поняття «якість життя» наступні параметри: здоров'я; освіта; раціональне харчування; стабільна, екологічно чисте навколишнє середовище, включаючи житло; безпеку; охорону здоров'я; участь в житті суспільства; створення необхідних послуг для розвитку суспільства; справедливість; рівність чоловіків і жінок [13, с. 30].

3 варіант. Деякі вчені запропонували наступну систему показників якості життя [14]: очікувана тривалість життя (в роках); природне відтворення населення (різниця між числом народжених і померлих); незадоволеність життям (характеризується кількістю самогубств на 100 тис. жителів); агресивність суспільства (характеризується кількістю вбивств на 100 тис. жителів); неадекватність рішення проблем власності (виражається через кількість крадіжок, розбоїв та грабежів на 100 тис. жителів); нестійкість сімейних відносин (кількість розлучень на 1000 шлюбів).

4 варіант. Співробітники Інституту комплексних стратегічних досліджень включають в якість життя наступні параметри [15, с. 12]: добробут; доступність і якість освіти; доступність медичної допомоги та стан здоров'я; доступність житла і якість житлових умов; стан соціального середовища.

5 варіант. В. Гошовська [16, с.84]. запропонувала в інтегральний показник якості життя включити чотири інтегральних групи: фінансово-економічні показники; медико-

екологічні показники; показники матеріального добробуту; показники духовного добробуту. Кожен з даних інтегральних показників розбивається на безліч локальних показників.

6 варіант. Американська некомерційна організація «Комітет по демографічній кризі» веде оцінку якості життя в найбільших містах світу за показниками: вартість харчування; житлові умови; зв'язок; освіта; охорону здоров'я; рівень шуму; вуличний рух; чистота повітря; громадська безпека [17, С.100-105].

7 варіант. У країнах, що входять в Організацію економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), для визначення якості життя використовують такі соціальні індикатори: здоров'я; освіта; зайнятість і якість трудового життя; дозвілля і відпочинок; стан споживчого ринку товарів і послуг; стан навколишнього середовища; особиста безпека; соціальні можливості і соціальна активність.

Показники, які включені до запропонованої системи оцінки якості життя сільського населення, максимально ураховують специфіку умов проживання та трудової реалізації цієї частини населення країни. Інтегральний індикатор качества жизни должен включать в себя основные критерии, представленные на рис. 1.

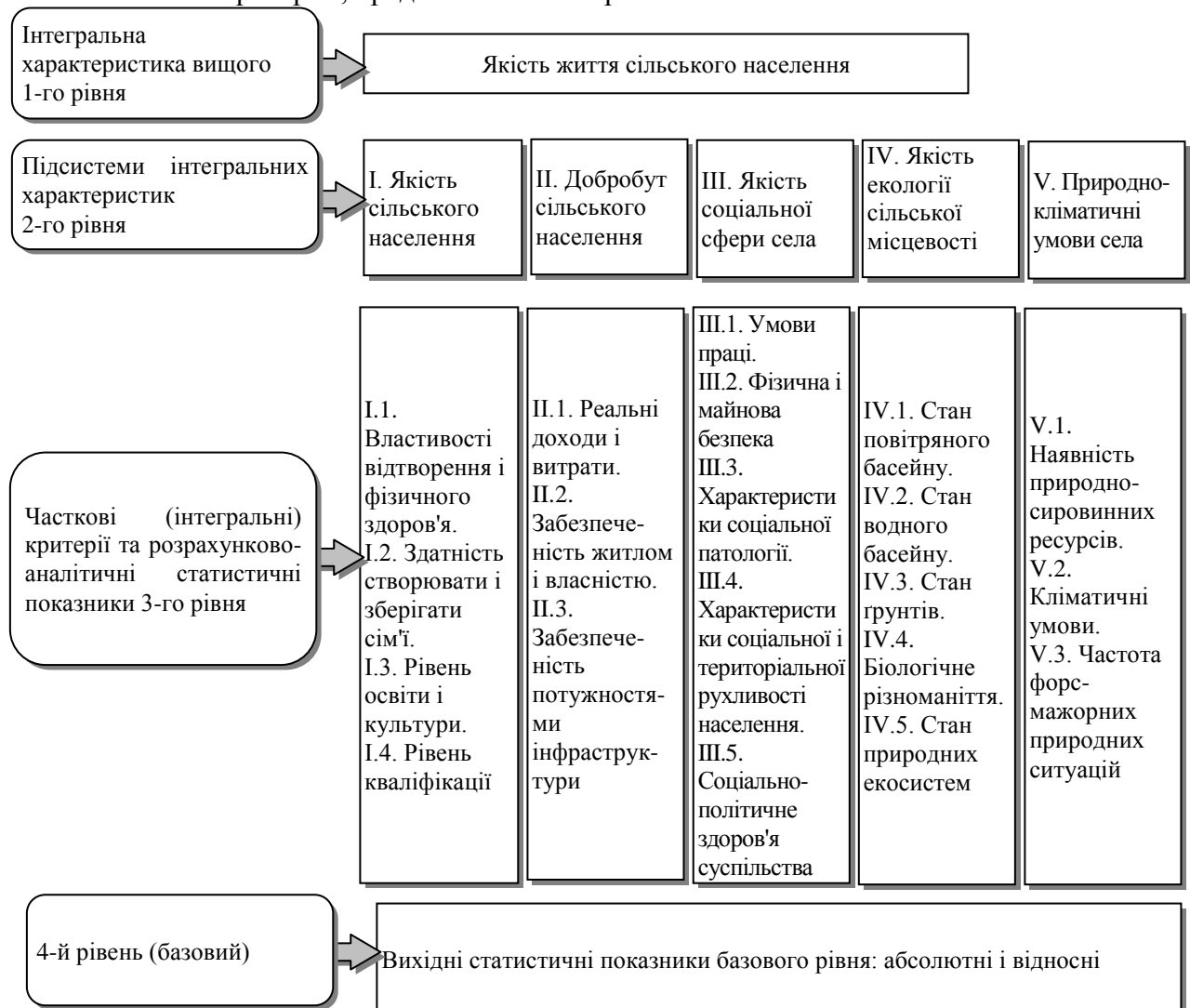

Рис. 1. Ієрархічна система статистичних показників і часткових критеріїв оцінювання якості життя сільського населення (країни, регіону)

Запропоновано автором

Для об'єктивної оцінки якості життя сільського населення нами було обґрунтовано по кожній із 5-ти підсистем 3-го рівня було обрано часткові показники для 4-го базового рівня за частотою їх використання в спеціальній літературі (табл. 1).

На основі проведеного аналізу існуючих підходів до оцінки якості життя населення слід зазначити, що ці методики носять універсальний характер. Побудова обґрунтованої методики оцінки якості життя сільського населення набуває все більшого соціально-економічного значення, тому що без подолання негативних тенденцій у розвитку аграрної сфери та сільських територій, де проживає 31,4% населення країни, наша держава не зможе ефективно конкурувати з економічними системами інших розвинених країн, в яких стандарти життя сільського та міського населення максимально зближені. Диференціація стандартів життя сільського та міського населення в Україні загрожує відпливом найбільш активної та працездатної частини сільського населення до міст або за кордон, активізує трудову міграцію, що робить занепад сільських територій постійно триваючим процесом. У сільській місцевості України проживає 7008,7 тис. осіб економічно активного населення (87,2% працездатного, 12,8% – непрацездатного віку). При цьому 75-80% з них характеризуються самозайнятістю, що означає працю у власних домогосподарствах та не дає підстав для належного соціального захисту, пенсійного забезпечення у майбутньому, інших соціальних переваг, якими користуються працівники аграрних та інших підприємств.

Таблиця 1

Індикатори які викорисовуються для оцінки якості життя сільського населення

Індикатори якості життя	Содержание индикатора	Частота использования
Рівень життя	Середній дохід, який відповідає прожитковому мінімуму, обсяг ВВП на душу населення, загальне споживання з розрахунку на одного жителя в постійних цінах, структура витрат по видах товарів і послуг.	14
Рівень розвитку соціальної інфраструктури	Протяжність автомобільних доріг, забезпеченість легковими автомобілями на душу населення, число телефонних апаратів, протяжність залізниць, кількість поштових службовців та ін.	11
Кологічний стан рівня життя	Забруднення повітря, поверхневих і підземних вод, ґрунту; осідання ґрунту, рівень шуму, міра зміни ландшафту.	11
Стан здоров'я населення	Середня тривалість життя, коефіцієнт дитячої смертності, кількість інвалідів, доля здорового населення, кількість звернень в лікарню на 1000 жителів.	8
Рівень безпеки	Рівень злочинності, доля злочинів, здійснених неповнолітніми, число ДТП, ризик смертності від неприродних причин	8
Рівень освіти	Рівень освіти економічно активного населення, число навчальних закладів, частка неосвідченого серед населення старше 15 років	7
Рівень зайнятості населення	Рівень зайнятості населення в працездатному віці, вимушена неповна зайнятість, навантаження на 1 вакансію, кількість тих, що зневірилися шукати роботу	5
Якість умов праці	Тривалість робочого тижня, частка працівників з шкідливими і небезпечними умовами праці, тривалість оплачуваної відпустки, частота нещасних випадків	5
Якість житлового забезпечення	Площа житла, що доводиться на 1 людину; облаштованість житла водопроводом, каналізацією, газом; вартість житла, частка власного житла, структура житлового фонду	5
Якість відпочинку	Частота відвідувань театрів, бібліотек, кінотеатрів; відношення тих, що систематично займаються спортом до загальної чисельності населення, площі місць для відпочинку	5

Демографічна ситуація	Чисельність населення по віковим групах, коефіцієнт природного приросту, індекс старіння населення, сальдо міграції	2
Рівень соціального забезпечення	Соціальні виплати	2
Сім'я	Кількість шлюбів відносно кількості розлучень, середній розмір сім'ї, питома вага дітей, що народилися поза шлюбом	2
Соціальні зв'язки	Частота спілкування з друзями, родичами	1
Нерівність	Частка населення з доходами нижча прожиткового мінімуму	1
Фінансово-економічний стан території	Сума інвестицій на одного жителя, витратна частина бюджету адміністративної території, вклади населення в банках	1
Природно-кліматичні умови	Природно-ресурсний і природно-кліматичний потенціали території	1

Узагальнено автором на основі [8; 9, С.15–18].

Для отримання інтегральних характеристик 2-го рівня необхідно здійснити аналіз часткових показників рівня розвитку за кожної з окремих 5-х підсистем управління підприємством, як абсолютної її величини, так і темпів зростання / зниження. Для визначення величини інтегрального показника рівня розвитку кожної з підсистем скористаємось методом багатовимірних просторів, послідовність розрахунків наступна:

1. Будуємо 4 матриці для кожної з підсистем 2-го рівня:

– оцінки якості сільського населення: $D_I = [D_{I.1}^{II}; D_{I.2}^{II}; D_{I.3}^{II}; D_{I.4}^{II}]$,

де $D_{I.1}^{II}; D_{I.2}^{II}; D_{I.3}^{II}; D_{I.4}^{II}$ – величина часткових показників підсистеми оцінки якості сільського населення;

– оцінки добробуту сільського населення: $D_{II} = [D_{II.1}^{II}; D_{II.2}^{II}; D_{II.3}^{II}]$,

де $D_{II.1}^{II}; D_{II.2}^{II}; D_{II.3}^{II}$ – величина часткових показників підсистеми оцінки добробуту сільського населення;

– оцінки якості соціальної сфери села:

$$D_{III} = [D_{III.1}^{II}; D_{III.2}^{II}; D_{III.3}^{II}; D_{III.4}^{II}; D_{III.5}^{II}],$$

де $D_{III.1}^{II}; D_{III.2}^{II}; D_{III.3}^{II}; D_{III.4}^{II}; D_{III.5}^{II}$ – величина часткових показників підсистеми оцінки якості соціальної сфери села;

– оцінки якості екології сільської місцевості:

$$D_{IV} = [D_{IV.1}^{II}; D_{IV.2}^{II}; D_{IV.3}^{II}; D_{IV.4}^{II}; D_{IV.5}^{II}],$$

де $D_{IV.1}^{II}; D_{IV.2}^{II}; D_{IV.3}^{II}; D_{IV.4}^{II}; D_{IV.5}^{II}$ – величина часткових показників підсистеми оцінки якості соціальної сфери екології сільської місцевості села;

– оцінки природно-кліматичних умов сільської місцевості:

$$D_V = [D_{V.1}^{II}; D_{V.2}^{II}; D_{V.3}^{II}],$$

де $D_{V.1}^{II}; D_{V.2}^{II}; D_{V.3}^{II}$ – величина часткових показників підсистеми оцінки природно-кліматичних умов сільської місцевості.

2. Приводимо ці 5 матриць до безрозмірного стандартизованого вигляду:

– підсистеми оцінки якості сільського населення: $d_I = [d_{I.1}^{II}; d_{I.2}^{II}; d_{I.3}^{II}; d_{I.4}^{II}]$;

– підсистеми оцінки добробуту сільського населення: $d_{II} = [d_{II.1}^{II}; d_{II.2}^{II}; d_{II.3}^{II}]$;

– підсистеми оцінки якості соціальної сфери села:
 $d_{III} = [d_{III.1}^{II}; d_{III.2}^{II}; d_{III.3}^{II}; d_{III.4}^{II}; d_{III.5}^{II}];$

– підсистеми оцінки якості екології сільської місцевості:
 $d_{IV} = [d_{IV.1}^{II}; d_{IV.2}^{II}; d_{IV.3}^{II}; d_{IV.4}^{II}; d_{IV.5}^{II}];$

– підсистеми оцінки природно-кліматичних умов сільської місцевості:
 $d_V = [d_{V.1}^{II}; d_{V.2}^{II}; d_{V.3}^{II}],$ де $d_{ij} = \frac{D_{ij}}{D_i}$

3. Будуємо матриці-еталони, де індекс 0 – це найкраще, з точки зору рівня якості життя сільського населення, значення по стовпцям:

– підсистеми оцінки якості сільського населення:
 $d_I = [d_{I.1.0}^{II}; d_{I.2.0}^{II}; d_{I.3.0}^{II}; d_{I.4.0}^{II}];$

– підсистеми оцінки добробуту сільського населення:
 $d_{II} = [d_{II.1.0}^{II}; d_{II.2.0}^{II}; d_{II.3.0}^{II}];$

– підсистеми оцінки якості соціальної сфери села:
 $d_{III} = [d_{III.1.0}^{II}; d_{III.2.0}^{II}; d_{III.3.0}^{II}; d_{III.4.0}^{II}; d_{III.5.0}^{II}];$

– підсистеми оцінки якості екології сільської місцевості:
 $d_{IV} = [d_{IV.1.0}^{II}; d_{IV.2.0}^{II}; d_{IV.3.0}^{II}; d_{IV.4.0}^{II}; d_{IV.5.0}^{II}];$

– підсистеми оцінки природно-кліматичних умов сільської місцевості:
 $d_V = [d_{V.1.0}^{II}; d_{V.2.0}^{II}; d_{V.3.0}^{II}]$

4. Визначаємо багатовимірну евклідову відстань від матриці-еталону до кожної з досліджуваних підсистем:

$$L_j^d = \left[\sum_{i=1}^N (d_i^z - d_0^z)^2 \right]^{1/2}$$

5. Визначаємо середнє значення евклідової відстані від кожного з нормалізованих показників підсистем до відповідного еталону:

$$\overline{L_j^d} = \frac{1}{N^t} \cdot \sum_{i=1}^N L_{ij}^d,$$

де N – кількість часткових показників;

ij – індекс часткового показника i -ї підсистеми.

6. Подальша обробка статистичної інформації проводиться шляхом обчислення середньоквадратичних відхилень багатовимірних відстаней і відповідних узагальнюючих інтегральних показників кожної з підсистем:

$$\sigma_j^d = \frac{1}{N} \cdot \left[\sum_{j=1}^N \left(L_{ij}^d - \overline{L_j^d} \right)^2 \right]^{1/2}.$$

7. Розраховуємо показник рівня розвитку кожної з підсистем є характеристикою надійності її функціонування. Тобто низький рівень інтегрального показника розвитку i -ї підсистеми свідчить про наявність проблем у певній сфері забезпечення якості життя сільського населення.

$$I_{ij}^{II} = 1 - \frac{L_{ij}^d}{L_j^d + 2\sigma_j^d},$$

де I_{ij}^{II} – інтегральний показник розвитку i -ї підсистеми II -го рівня оцінки якості життя сільського населення.

Розрахуємо аналогічно величину інтегральних показників темпів зростання / зниження рівня якості життя сільського населення за цими ж п'ятьма підсистемами – підсистеми оцінки якості сільського населення, підсистеми оцінки добробуту сільського населення, підсистеми оцінки якості соціальної сфери села, підсистеми оцінки якості екології сільської місцевості, підсистеми оцінки природно-кліматичних умов сільської місцевості: $I_{ij}^{зрост/зниж}$.

Результати розрахунків інтегральних показників рівня розвитку підсистем 2-го рівня та вищого 1-го рівня якості життя сільського населення наведені в табл. 2.

Таблиця 2

Результати розрахунків інтегральних показників рівня розвитку підсистем 2-го рівня та вищого 1-го рівня якості життя сільського населення

Місце	Регіон	Інтегральна характеристика вищого 1-го рівня – якості життя	Інтегральні показники 2-го рівня				
			підсистеми оцінки якості сільського населення	підсистеми оцінки добробуту сільського населення	підсистеми оцінки якості соціальної сфери села	підсистеми оцінки якості екології сільської місцевості	підсистеми оцінки природно-кліматичних умов сільської місцевості
1	Харківська	4,5	4,1	4,0	3,9	3,8	5,0
2	Тернопільська	4,3	2,4	3,5	4,5	4,5	5,0
3	Львівська	4,3	3,1	3,3	4,1	4,5	4,8
4	Чернівецька	4,0	2,7	2,5	4,8	4,5	5,0
5	Вінницька	3,9	2,4	3,5	4,3	4,5	4,8
6	Івано-Франківська	3,8	2,3	3,5	4,6	4,8	4,0
7	Одеська	3,8	3,7	3,8	3,1	3,8	4,8
8	Волинська	3,8	2,4	3,0	4,1	4,5	5,0
9	Закарпатська	3,8	3,0	2,5	3,8	4,5	5,0
10	Полтавська	3,7	3,6	3,0	3,9	3,8	4,5
11	Рівненська	3,7	2,7	3,0	3,5	4,3	5,0
12	Черкаська	3,7	2,4	3,5	3,5	4,0	5,0
13	Хмельницька	3,6	2,7	2,8	3,3	4,3	5,0
14	Сумська	3,6	3,1	3,0	3,5	3,8	4,5
15	Київська	3,5	2,9	3,0	3,6	3,3	4,8
16	Кіровоградська	3,5	3,0	3,0	2,9	3,5	5,0
17	Житомирська	3,4	2,7	2,3	3,5	3,8	5,0

18	Чернігівська	3,4	2,7	2,8	2,9	3,8	5,0
19	Запорізька	3,4	3,6	3,5	3,5	3,5	3,0
20	Миколаївська	3,4	3,6	3,0	2,9	3,3	4,3
21	Херсонська	3,2	2,6	2,8	2,6	3,3	5,0
22	Луганська	3,1	2,9	3,3	2,9	3,0	3,5
23	Донецька	3,0	3,4	3,5	2,8	3,0	2,5
24	Дніпропетровська	3,0	3,4	3,8	2,5	2,8	2,5

Розраховано автором за даними <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Дані, наведені без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції

Графічна інтерпретація результатів розрахунку досягнутого рівня життя сільського населення регіонів / сільської місцевості регіонів та напрямів / темпів їх зміни наведені на рис. 2.

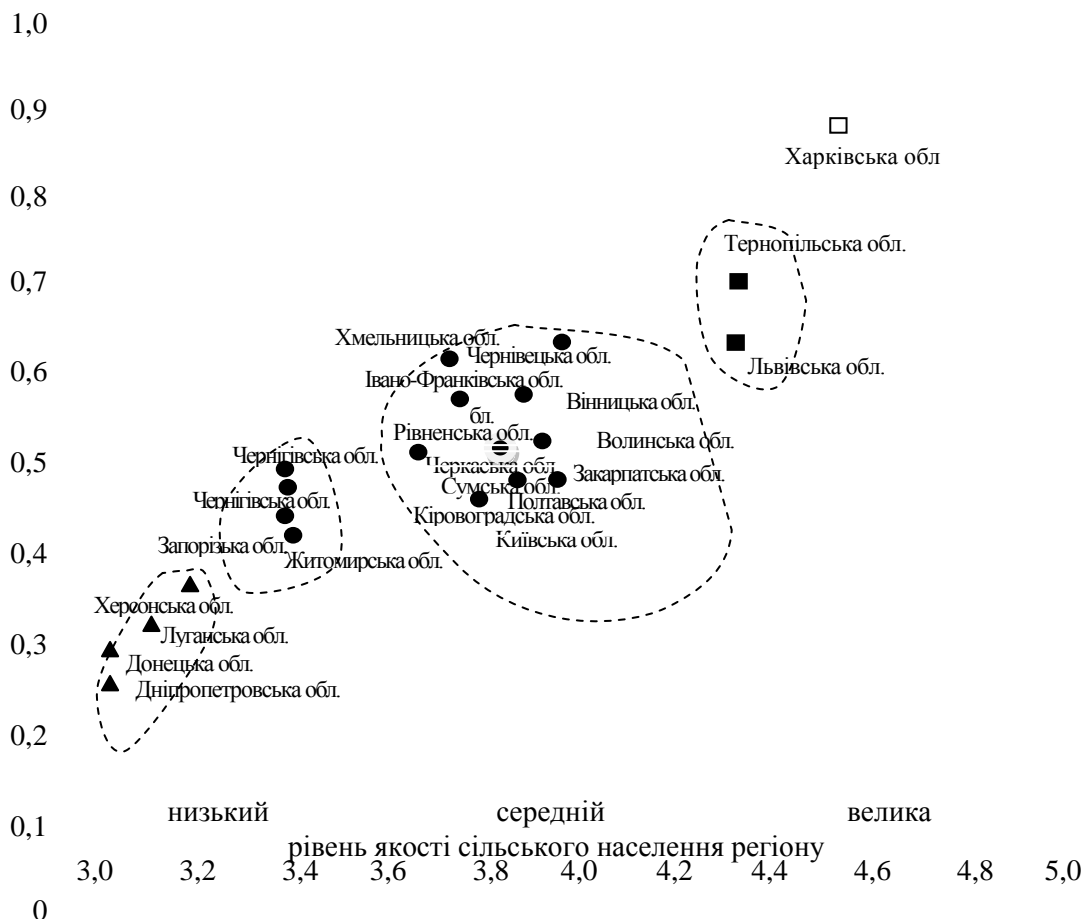

Рис. 2. Графічна інтерпретація результатів розрахунку досягнутого рівня життя сільського населення регіонів та темпів їх зростання

За даними рис. 2 до групи регіонів з високим рівнем якості життя (величина інтегрального показника 4,3–4,5) та високими темпами його зростання (60–85%) належать 3 регіони: Харківська, Тернопільська, Львівська області; середнього рівня (величина інтегрального показника 3,5–3,9) та середнього темпу зростання (35–55%) – 12 регіонів (Вінницька, Івано-Франківська, Одеська, Волинська, Закарпатська, Полтавська, Рівненська, Черкаська, Хмельницька, Сумська, Київська, Кіровоградська області); нижче

середнього рівня (величина інтегрального показника 3,4–3,45) та середнього темпу зростання (30–45%) – 4 регіони (Житомирська, Чернігівська, Запорізька, Миколаївська області); низького рівня (величина інтегрального показника 3,0–3,2) та низького темпу зростання (10–25%) – 4 регіони (Херсонська, Луганська, Донецька, Дніпропетровська області).

На третьому етапі аналізу в залежності від отриманих результатів досягнутого рівня життя сільського населення певного регіону / сільської місцевості та напрямів / темпів його зміни доцільно здійснювати певні заходи щодо розробки програми поліпшення / реструктуризації для тієї з підсистем якості життя населення.

Висновки та перспективи подальших досліджень На основі всебічного дослідження економічного змісту категорії «якість життя» доповнено та уточнено визначення категорії «якості життя сільського населення» як сукупності умов економічного, морального, інтелектуального і соціального добробуту сільського населення при досягненні ним прийняттого для даної соціальної групи рівня життя. Виявлено найбільш значущі і властиві специфіці життєдіяльності сільського населення фактори зовнішнього і внутрішнього середовища, що впливають на формування класифікаційних ознак і структурних характеристик категорії «якість життя сільського населення» та обґрунтована модель оцінювання якості життя сільського населення. Запропонована система основних параметрів оцінки категорії якості життя сільського населення.

Оцінювання зведеного індексу якості життя сільського населення регіонів пропонується здійснювати на підставі агрегування розрахунків на 4-х рівнях: обробки вихідних статистичних абсолютних і відносних показників базового рівня (4-й рівень), часткових (інтегральних) критеріїв та розрахунково-аналітичних статистичних показників 3-го рівня, 5-ти підсистем інтегральних характеристик 2-го рівня та інтегральної характеристика вищого 1-го рівня. За результатами проведеного аналізу в залежності від отриманих результатів досягнутого рівня життя сільського населення певного регіону / сільської місцевості та напрямів / темпів його зміни доцільно розробити програму поліпшення / реструктуризації для тієї з підсистем якості життя сільського населення.

Література

1. Програма розвитку Організації Об'єднаних Націй// Режим доступу: msdp.undp.org.ua/data/publications/rozvytok_suspilstva_undp.pdf
2. Вержэ Даниэль. Международные вопросы: низкие доходы, ограниченное потребление или низкое благосостояние: статистические подходы к вопросам бедности в плане международного сравнения / Даниэль Вержэ. // Экономика и статистика (Economie et statistique). – 2005. – № 383 – 384–385. – С. 7–45.
3. Спиридонов С. П. Индикаторы качества жизни и методологии их формирования [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://vernadsky.tstu.ru/pdf/2010/04/31.pdf>
4. Поліщук М. Є. Зміни середньої очікуваної тривалості життя в Україні за останні 50 років як показник ефективності охорони громадського здоров'я / М. Є. Поліщук, К. С. Красовський, Т. І. Андреева // Україна. Здоров'я нації. – 2009. – № 3(11). – С. 54-61.
5. Методика оценки качества жизни: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.sops.ru>
6. Методика вимірювання регіонального людського розвитку: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.idss.org.ua>

7. Потенціал України та його реалізація [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.icps.com.ua/pub/files/48/55/ICPS%20UKR%20report.pdf>
8. Концепція сталого розвитку сільських територій. Проект схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minagro.dov.ua/apk?nid>
9. Янченко З.Б. Рівень інвестиційного покриття потреб аграрного сектору України / З.Б. Янченко // Інвестиції: практика та досвід. – 2012. – №2. – С.15–18.
10. Зотова О. О. Оцінка динамічних змін у диференціації доходів населення України / О. О. Зотова // Вісник Хмельницького національного університету: Серія: Економічні науки. – 2006. – № 5. – Т. 1. – Хмельницький, 2006. – С. 107–111.
11. Гаврилова, Т.В. Принципы и методы исследования качества жизни населения / Т.В. Гаврилова // Технологии качества жизни. – 2004. – Т. 4, № 2. – С. 1–11.
12. Лібанова Е. Аналіз бідності та соціальних наслідків економічної кризи в Україні [Електронний ресурс] / Е. Лібанова, Л. Черенько, В. Саріогло // Програма розвитку ООН в Україні. – К., 2010. – С.5. – Режим доступу: <http://www.undp.org.ua>.
13. Никифоренка В. Г. Якість життя населення регіону: аналіз, прогнозування, соціальна політика. Монографія / МОНМС України. Одеський нац. економічний унів-тет. – Одеса, 2012. – 316 с.
14. Дробышева, В.В. Интегральная оценка качества жизни населения региона: монография / В.В. Дробышева, Б.И. Герасимов ; под ред. Б.И. Герасимова. – Тамбов : Изд-во Тамб. гос. техн. ун-та, 2004. – 108 с.
15. Бойко В. І. Продовольча безпека України в контексті глобалізації проблеми. К.: ННЦ «Інститут аграрної економіки» УААН, 2007. – 30 с.
16. Гошовська В. Соціальна домінанта національної безпеки: актуальні проблеми: Монографія. / В. Гошовська – К. : Видавничий Дім "Корпорація", 2004. – 196 с.
17. Нугаев, Р.М. Качество жизни в трудах социологов США /Р.М. Нугаев, М.А. Нугаев // Социол. исслед. – 2003. – № 6. – С.100–105.
18. Айвазян, С.А. Интегральные индикаторы качества жизни населения: их построение и использование в социально-экономическом управлении и межрегиональных сопоставлениях / С.А. Айвазян ; Рос. акад. наук, Центр. экон.-мат. ин-т. – М. : ЦЭМИ РАН, 2000. – 117 с.
19. Витрати і ресурси домогосподарств України у 2013 році (за даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств України) / Стат. бюлетень. – К. : Держкомстат України, 2014. – 417 с.
20. Людський розвиток регіонів України: методика оцінки і сучасний стан / Е. М. Лібанова, Н. С. Власенко, О. С. Власюк та ін. – К., 2015. – 110 с.

References

1. Prohrama rozvytku Orhanizatsiyi Ob'yednanykh Natsiy// Rezhym dostupu: msdp.undp.org.ua/data/publications/rozvytok_suspilstva_undp.pdf
2. Verzhe Daniel'. Mezhdunarodnye voprosy: nizkie dokhody, ogranichennoe potreblenie ili nizkoe blagosostoyanie: statisticheskie podkhody k voprosam bednosti v plane mezhdunarodnogo sravneniya / Daniel' Verzhe. // Ekonomika i statistika (Economie et statistique). – 2005. – № 383 – 384–385. – S. 7–45.
3. Spiridonov S. P. Indikatory kachestva zhizni i metodologii ikh formirovaniya [Elektronnyy resurs]. – Rezhim dostupa : <http://vernadsky.tstu.ru/pdf/2010/04/31.pdf>
4. Polishchuk M. Ye. Zminy seredn'oyi ochikuvanoyi tryvalosti zhyttya v Ukrayini za ostanni 50 rokiv yak pokaznyk efektyvnosti okhorony hromads'koho zdorov'ya / M. Ye.

Polishchuk, K. S. Krasovs'kyy, T. I. Andreyeva // Ukrayina. Zdorov'ya natsiyi. – 2009. – № 3(11). – S. 54-61.

5. Metodika otsenki kachestva zhizni: [Elektronnyy resurs]. – Rezhim dostupa: <http://www.sops.ru>

6. Metodyka vymiryuvannya rehional'noho lyuds'koho rozvytku: [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.idss.org.ua>

7. Potentsial Ukrayiny ta yoho realizatsiya [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.icps.com.ua/pub/files/48/55/ICPS%20UKR%20report.pdf>

8. Kontsepsiya staloho rozvytku sil's'kykh terytoriy. Proekt skhvaleno rozporядzhennyam Kabinetu Ministriv Ukrayiny [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://minagro.dov.ua/apk?nid>

9. Yanchenko Z.B. Riven' investytsiynoho pokryttya potreb ahrarnoho sektoru Ukrayiny / Z.B. Yanchenko // Investytsiyi: praktyka ta dosvid. – 2012. – №2. – S.15–18.

10. Zotova O. O. Otsinka dynamichnykh zmin u dyferentsiatsiyi dokhodiv naselennya Ukrayiny / O. O. Zotova // Visnyk Khmel'nyts'koho natsional'noho universytetu: Seriya: Ekonomichni nauky. – 2006. – № 5. – T. 1. – Khmel'nyts'kyy, 2006. – S. 107–111.

11. Gavrilova, T.V. Printsipy i metody issledovaniya kachestva zhizni naseleniya / T.V. Gavrilova // Tekhnologii kachestva zhizni. – 2004. – T. 4, № 2. – С. 1–11.

12. Libanova E. Analiz bidnosti ta sotsial'nykh naslidkiv ekonomichnoyi kryzy v Ukrayini [Elektronnyy resurs] / E. Libanova, L. Cheren'ko, V. Sariohlo // Prohrama rozvytku OON v Ukrayini. – K., 2010. – S.5. – Rezhym dostupu: <http://www.undp.org.ua>.

13. Nykyforenka V. H. Yakist' zhyttya naselennya rehionu: analiz, prohnozuvannya, sotsial'na polityka. Monohrafiya / MONMS Ukrayiny. Odes'kyy nats. ekonomichnyy univ-tet. – Odesa, 2012. – 316 s.

14. Drobysheva, V.V. Integral'naya otsenka kachestva zhizni naseleniya regiona: monohrafiya / V.V. Drobysheva, B.I. Gerasimov ; pod red. B.I. Gerasimova. – Tambov : Izd-vo Tamb. gos. tekhn. un-ta, 2004. – 108 s.

15. Boyko V. I. Prodovol'cha bezpeka Ukrayiny v konteksti hlobalizatsiyi problemy. K.: NNTs «Instytut ahrarnoyi ekonomiky» UAAN, 2007. – 30 s.

16. Hoshovs'ka V. Sotsial'na dominanta natsional'noyi bezpeky: aktual'ni problemy: Monohrafiya. / V. Hoshovs'ka – K. : Vydavnychyy Dim "Korporatsiya", 2004. – 196 s.

17. Nugaev, R.M. Kachestvo zhizni v trudakh sotsiologov SShA /R.M. Nugaev, M.A. Nugaev // Sotsiol. issled. – 2003. – № 6. – S.100–105.

18. Ayvazyan, S.A. Integral'nye indykatory kachestva zhizni naseleniya: ikh postroenie i ispol'zovanie v sotsial'no-ekonomicheskom upravlenii i mezhregional'nykh sopostavleniyakh / S.A. Ayvazyan ; Ros. akad. nauk, Tsentr. ekon.-mat. in-t. – M. : TsEMI RAN, 2000. – 117 s.

19. Vytraty i resursy domohospodarstv Ukrayiny u 2013 rotsi (za danymy vybirkovoho obstezhennya umov zhyttya domohospodarstv Ukrayiny) / Stat. byuleten'. – K. : Derzhkomstat Ukrayiny, 2014. – 417 s.

20. Lyuds'kyy rozvytok rehioniv Ukrayiny: metodyka otsinky i suchasnyy stan / E. M. Libanova, N. S. Vlasenko, O. S. Vlasyuk ta in. – K., 2015. – 110 s.